

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента,
Базими Наталії Валентинівни на дисертацію
Баранець Інни Володимирівни «Формування комунікативної
компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 016 – спеціальна освіта**

Тема дисертаційної роботи Баранець Інни Володимирівни «Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією» є надзвичайно актуальною та має вагомe теоретико-практичне значення для сучасної логопедичної науки. Дисертантка висвітлила фундаментальну проблему корекційної спрямованості процесу формування комунікативної компетентності у дітей із моторною алалією, що мають бути реалізовані за умови постійного вдосконалення методології, принципів, та змісту спеціального навчання дітей з особливими освітніми потребами. У зв'язку з цим, у світлі сучасних дидактичних викликів логопед повинен забезпечити формування та розвиток у старших дошкільників не лише комунікативних умінь та навичок, відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, але й створити такі психолого-педагогічні умови, що сприяють формуванню комунікативної компетентності в цілому.

Актуальність обраної тематики наукової праці І.В. Баранець підкреслює той факт, що в загально-методичних роботах вже накопичено достатньо експериментального матеріалу, що дозволяє створити сучасну науково обґрунтовану базу для формування комунікативної компетентності у дітей без порушення мовлення, на жаль в спеціальній педагогіці подібні дані висвітлені фрагментарно.

Авторка здійснила детальний теоретичний аналіз спеціальної літератури (психологічної, лінгвістичної, лінгводидактичної, психолінгвістичної, педагогічної, нейропсихологічної), сучасних підходів до виховання та навчання дітей в умовах закладів дошкільної освіти, що сприяло визначенню

дисертанткою пріоритетних напрямів комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку, зокрема формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. Дослідницею встановлено, що комунікативна компетентність дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією – це інтегрований результат оволодіння комунікативними вміннями та навичками в процесі комунікативно-мовленнєвої діяльності.

Структура дисертації продумана, чітко розкрита обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих у роботі.

У першому розділі дисертаційної роботи Інною Володимирівною закладається теоретичне підґрунтя досліджуваної проблеми. Розв'язанню поставлених завдань та апробуванню авторської методики в дисертації передувала значна робота, що розпочата з ретроспективного аналізу світової та вітчизняної літератури з проблеми формування комунікативної компетентності у дітей із тяжкими порушеннями мовлення, в тому числі із моторною алалією. Авторка здійснила детальний теоретичний аналіз спеціальної літератури (психологічної, лінгвістичної, лінгводидактичної, психолінгвістичної, педагогічної, нейропсихологічної), сучасних підходів до виховання та навчання дітей в умовах закладів дошкільної освіти, що сприяло визначенню авторкою пріоритетних напрямів комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку, зокрема формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. Дослідницею встановлено, що комунікативна компетентність дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією – це інтегрований результат оволодіння комунікативними вміннями та навичками в процесі комунікативно-мовленнєвої діяльності.

Ґрунтовним є другий розділ дослідження, в якому представлена мета, завдання та методи констатувального етапу експерименту, широко описані критерії та показники визначення рівня сформованості комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. Критеріями виступили імпресивно-діяльнісна, невербально-імпресивна,

експресивно-діяльнісна, невербально-експресивна, комунікативно-діяльнісна складові комунікативно-мовленнєвого розвитку.

У третьому розділі, на основі проведеного аналізу досягнень педагогіки, психології, лінгводидактики і логопедії та теоретичного моделювання І.В. Баранець розроблено модель та методику формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. Авторкою визначено психолого-педагогічні умови формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку, а саме: організаційно-педагогічні, загальнодидактичні, технологічні, спеціально-методичні умови. На особливу увагу заслуговують представлені дисертанткою спеціально-методичні умови, а саме: когнітивні (спрямовані на засвоєння моделей поведінки в конфліктній ситуації формування вміння ефективно взаємодіяти у групі, вміння передавати і розуміти емоційний стан співрозмовника), нейролінгвістичні (сприяти розвитку міжпівкульної взаємодії, шляхом нейролінгвістичного програмування мовленнєвого висловлювання, кінезіотерапії), та комунікативно-інтерактивні (спрямовані на формування навичок вислухати іншого, підтримати розмову, брати участь у колективному обговоренні, чітко висловлювати власні думки).

Розроблена дослідницею, експериментальна методика формування комунікативної компетентності містить три послідовні етапи, що забезпечують цілісність змісту корекційно-педагогічної роботи: координаційно-діагностичний, корекційно-мотиваційний та репродуктивно-комунікативний. На особливу увагу та беззаперечне практичне значення заслуговує комплексний підхід до розв'язання даної проблематики. Оскільки моторна алалія, як тяжке мовленнєве порушення, має органічний характер походження, практичне застосування медико-психолого-педагогічного підходу сприяє ефективному здійсненню корекційного впливу.

Даючи оцінку найсуттєвішим здобуткам дисертаційної роботи, вважаємо за необхідне підкреслити результати, що мають наукову новизну, яка полягає в тому, що вперше створено діагностичний інструментарій та методику,

спрямовану на визначення сучасного стану сформованості комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією з врахуванням його критеріїв, показників та рівнів; розроблено програмно-методичний комплекс корекційно-виховної роботи з формування комунікативної компетентності у означеної категорії дітей; науково обґрунтовано та апробовано методику формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією з урахуванням виявлених диференційованих нейрофізіологічних і психолінгвістичних механізмів недорозвинення комунікативно-мовленнєвої діяльності, що передбачає розвиток міжпівкульної взаємодії, шляхом застосування технік нейролінгвістичного програмування мовленнєвого висловлювання; визначено послідовні етапи та педагогічні умови формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією, що базуються на інтегративному підході до подолання проблеми.

Дисертанткою поглиблено та уточнено зміст поняття «комунікативна компетентність» та складових комунікативно-мовленнєвої активності у дітей старшого дошкільного віку, широко висвітлено уявлення про динаміку формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. Подальшого розвитку набули положення про зміст та особливості забезпечення комплексної корекційно-розвивальної роботи, закономірності, принципи, методи та прийоми формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією.

Переконаливим та беззаперечним видається *практичне значення* дослідження, у рамках якого дисертанткою було розроблено та впроваджено в закладах дошкільної освіти методику формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Висвітлення результатів дослідження підтверджує їх теоретичну і практичну спрямованість, доводить доцільність подальшого їх застосування у корекційно-розвивальній роботі з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку. На особливу увагу заслуговують запропоновані дослідницею психолого-педагогічні умови формування

комунікативної компетентності у дітей, розкриття специфіки їх застосування у корекційно-розвивальній роботі, що гармонійно поєднувалось з основними завданнями діючих програм розвитку дітей в закладах дошкільної освіти України.

Схвальною є всебічна апробація результатів наукового дослідження на науково-практичних конференціях, а також їх публікація у фахових виданнях. Так, основні теоретичні положення й практичні результати дослідження висвітлено у 15 публікаціях автора, з них: 1 стаття у наукометричному виданні бази даних Scopus або Web of Science виданих англійською мовою; 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні; 1 стаття у міжнародному фаховому виданні, виданому в Україні; 6 статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus; 6 статей і тез апробаційного характеру. Особистий внесок дисертантки в роботах, написаних у співавторстві, полягає в теоретичному обґрунтуванні проблеми, розробці методики експериментального дослідження та якісній і кількісній обробці його результатів. Ідеї співавторів у дисертації не використовувалися.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні аспекти та висловити зауваження:

1. Зміст першого розділу дисертаційної роботи вважаємо за доцільне посилити аналізом результатів зарубіжних науковців, що працювали в напрямку обраної проблематики.

2. В описі результатів експериментальної роботи варто ширше представити аналіз труднощів, які виникли в процесі проведення експерименту, а також уточнення особливостей організації процесу формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією.

3. Оскільки комплексна експериментальна методика потребує залучення значної кількості спеціалістів, поряд з цим вимагає включення в роботу всіх учасників освітньо-виховного процесу, на нашу думку, було б доцільно описати роль батьків на кожному з етапів експериментальної роботи.

роботу всіх учасників освітньо-виховного процесу, на нашу думку, було б доцільно описати роль батьків на кожному з етапів експериментальної роботи.

Водночас зазначимо, що висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дослідження.

Висновок: Узагальнюючи сказане вище, необхідно зауважити, що дисертація Баранець І. В. «Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому представлені нові науково обґрунтовані результати, які свідчать про комплексне вирішення важливої та актуальної наукової проблеми в теорії і практиці сучасної логопедії. У цілому вважаємо, що дисертація Баранець І. В. заслуговує на позитивну оцінку й відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167, та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її авторка, Баранець Інна Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 – спеціальна освіта.

Офіційний опонент:

Кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри логопедії та логопсихології
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

Гідниси Н. Базима
спец. з к/п

